

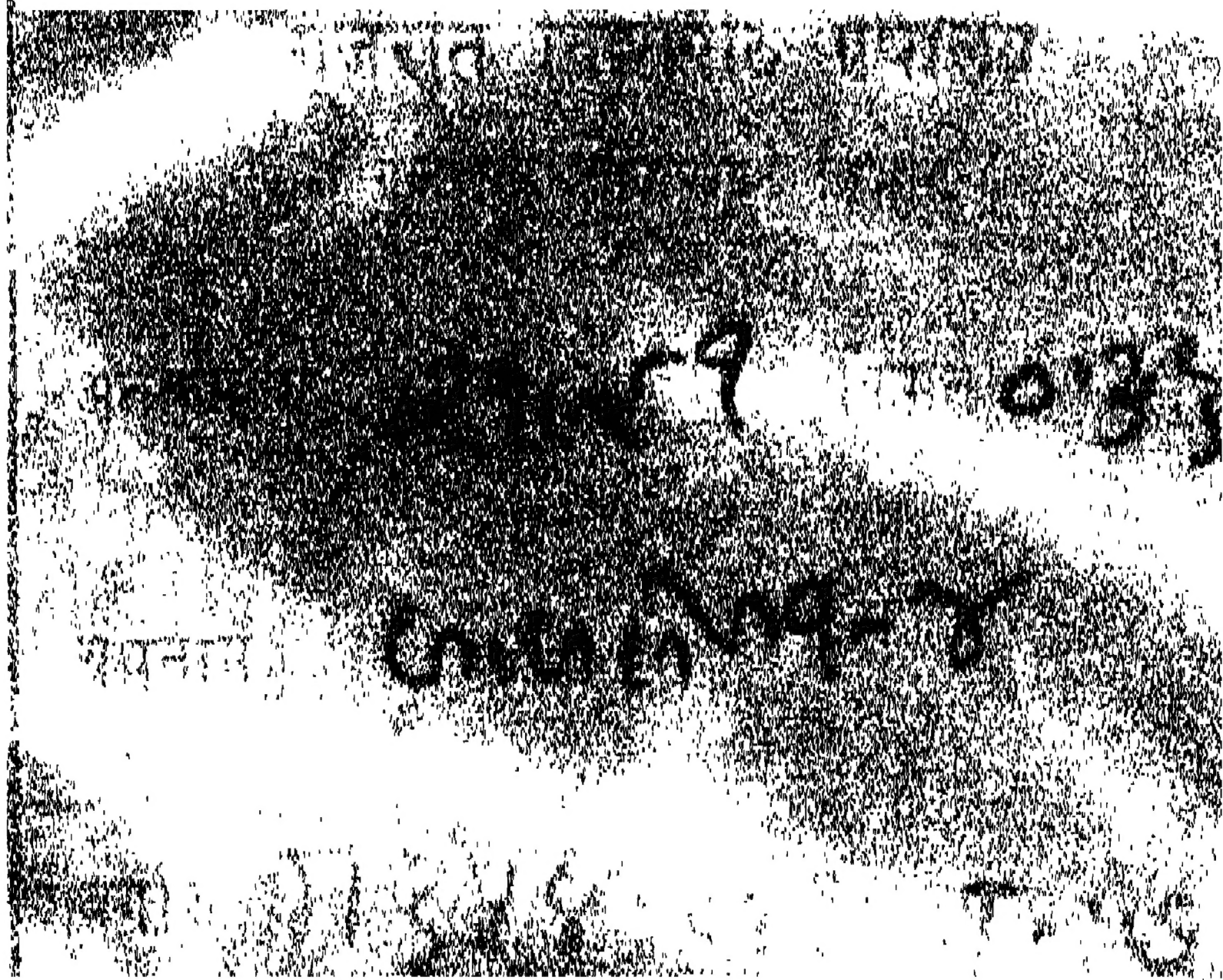
આચાર્ય

બાલબોધન

પુસ્તક ૪થું

બાલકેળન

પુસ્તક ઝથું

લેખક અને પ્રકાશક
સોમાભાઈ કીશાભાઈ પટેલ
સુણાવ, (આણંદ થઈને)

વેચાણ બવસ્થાપક
ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય
ગાંધી રસ્તો, કુવારા સામે,
અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧લી

પ્રત ૧૨૨૫

નવેમ્બર ૧૯૩૬

કિં. ૦-૩-૬

દેશબંધુ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ, આણંદમાં ચિમનલાલ કીશીભાઈ પટેલે છાપ્યું: તા. ૩૦-૧૧-૩૬.

નિવેદન

બાલલેખનનું આ ચોથું પુસ્તક છે. પ્રાથમિક શાળાનાં જથ્થા ધોરણનાં બાળકો માટે એ રચનામાં આવ્યું છે. જો પ્રાથમિક શાળામાં આ જાતનું લેખનકાર્ય કરાવવામાં ન આવ્યું હોય તો અત્યારના ધોરણ મુજબની માધ્યમિક શાળાનાં પણ ધોરણનાં બાળકો પાસે આ જાતનું લેખન-કાર્ય કરાવવું જોઈએ.

લેખનનું ક્રમિક એટલે કે બાળકની શક્તિ જેમ જેમ વધતી જાય તેમ તેમ તેની આગળ અધરું થતું જતું લેખન કામ આવતું જાય તે રીતે આ માળાનાં પુસ્તકોની યોજના છે. વળી આ પુસ્તકમાં કેટલાક પાઠો વ્યાકરણના પણ છે. આ પુસ્તકમાં આવા જે વ્યાકરણના પાઠો છે તે તો બાળકના વ્યાકરણના જ્ઞાનની કસોટી માટેના છે. એ પાઠોમાં જે લખવાનું છે તે લખે તે પહેલાં બાળકને વ્યાકરણ શીખવવું જોઈએ. જે પરિચય પદ્ધતિએ વ્યાકરણનું શિક્ષણ આપવામાં આવે તો હું માનું છું કે બાળકને વ્યાકરણ સારું આવડશે. પરિચય પદ્ધતિએ વ્યાકરણ શીખવવા ઇચ્છનારને મારું રચેલું બાલવ્યાકરણનું પુસ્તક ઉપયોગી થઈ પડે એવું છે.

આ પુસ્તકના બધા પાક ક્રમસરજ લખવા જોઈએ એવું કંઈ નથી. સહેલા અધરાની દૃષ્ટિએ અથવા બીજી દૃષ્ટિએ લખતી વખતે પાઠોના ક્રમમાં ફેરફાર કરવામાં વાંધા નથી.

આ માળાનાં પુસ્તકોની રચનામાં શ્રી. વિકૃત્ત કન્યા વિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી. દેસાઈભાઈ નાથાભાઈ પટેલ તથા વડોદરા પુરુષ અધ્યાપન પાઠશાળાના શિક્ષક શ્રી. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલની સલાહ સુચનાઓ અદલ તેમનો હું આભારી છું.

આ માળાનાં પુસ્તકોની જોડણી ગુજરાત વિદ્યાપીઠના જોડણીકાશ અનુસાર રાખી છે. શરતચૂકથી રહી ગએલી જૂલો સુધારી લેવા વિનંતિ છે.

આ પુસ્તકમાં ભાષાશિક્ષણ સાથે સંબંધ ધરાવતી દ્રેલીક બાળને ઉપર પણ એકાદ બળ્લે પાઠો છે એ પાઠો શિક્ષકને એવી જાતનું બાળું વધારે કામ કરાવવા માટે સૂચનરૂપ નિવડે એ હેતુથી મૂકેલા છે.

શિક્ષણપ્રેમી ભાઈબહેનોને આ માળાનાં પુસ્તકોની ઉપયોગિતા વધે એ દૃષ્ટિએ રચનાત્મક સૂચનાઓ કરવા નમ્ર વિનંતિ છે.

હાલ તરત તો આ માળાનું આ છેલ્લું પુસ્તક છે. પરંતુ આ માળાનાં આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કેવો થાય છે તે જોયા બાદ આની આગળનાં પુસ્તકો પણ રચીને પ્રસિદ્ધ કરવા ધારું છું.

શાળાઓના સંચાલકને ભાષાશિક્ષણના એક જરૂરી અંગરૂપ લેખન, સારી રીતે શીખવાય તે માટે આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ, પોતાના તાબાની શાળાઓમાં થાય એવી વ્યવસ્થા કરી આભારી કરવા વિનંતિ છે.

મુણાવ
જેસતું વર્ષ
મં. ૧૯૬૬ના કા.સં. ૧

સોમાભાઈ કીશાભાઈ પટેલ

નીચેનું ચિત્ર જુઓ અને તેનું વર્ણન કરો.

નીચેના શબ્દો વાપરી વાક્યો બનાવો.

ઘર, નિશાળ, ગામ, વણુકર, પંચાયત, તલાટી,
મુખી, મામલતદાર, ગૂજરાતી, ગૂજરાત, મુંબાઈ,
અમદાવાદ, હિન્દુસ્તાન.

નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.

પુસ્તક =

શાળા =

માર્ગ =

અગીયો =

નગર =

પત્ર =

નિદ્રા =

પ્રશ્ન =

અગ્નિ =

વૃક્ષ =

મેઘ =

તન =

દિન =

સૂર્ય =

ચંદ્રમા =

મૃત્યુ =

વિશ્વ =

ગર્વ =

નીચેની વાર્તા વાંચી નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

મનુ અને કનુ

એક હતો મનુ અને એક હતો કનુ. કનુ મનુ બેઠે ભાઈબંધ હતા. તેમણે બંનેએ એક વાર આંખા રોખ્યા. મનુ પોતાના આંખાની ખૂબ કાળજી રાખતો. કનુ તો આંખો રોપી આવ્યા પછી તેનું શું થયું તે જોવા જ ગયો નહિ. થોડા મહિનામાં જ કનુનો આંખો તો સૂકાઈ ગયો. થોડાંક વરસ ગયાં અને મનુના આંખાને સરસ મઝાની કેરીઓ થઈ. કેરી પાકી ત્યારે મનુએ કનુને કેરીઓ ખાવા બોલાવ્યો. કનુને ત્યારે સમજાયું કે મેં પણ જો મારો આંખો કાળજી રાખી ઉછેર્યો હોત તો તેને પણ આવી સરસ કેરીઓ થાત.

કનુએ રોપેલા આંખાનું શું થયું ?

મનુએ રોપેલા આંખાનું શું થયું ?

કનુનો આંખો શાથી સૂકાઈ ગયો ?

મનુનો આંખો શાથી ઉછર્યો ?

કેરીઓ ખાવા કાણે કાને બોલાવ્યો હતો ?

નીચેનાં દરેક સંબંધે ત્રણ ત્રણ વાક્યો લખો.

ચરખો.

પીંજણ

રેંટિયા

સાળ

તમારી નિશાળ વિષે તમારા પિતાને કાગળ લખો.

પૂજ્ય પિતાશ્રી,
સીં

વાક્ય પૂરું થાય ત્યારે 'પૂર્ણ' વિરામનું (. આણું) ચિન્હ
મૂકવું જોઈએ. જે વાક્યમાં સવાલ પૂછેલો હોય તેવા
વાક્યને છેડે પ્રશ્ન (?) ચિન્હ મૂકવું જોઈએ.

નીચેનાં વાક્યોને છેડે યોગ્ય વિરામ ચિન્હ મૂકો.

હિન્દુસ્તાન મારો દેશ છે

તમારા દેશને માટે તમે શું કરો છો

હું ગાય રાખું છું

શું તમે મારી ગાય નથી જોઈ

તમે કેટલા વાગે ઊઠો છો

હું પાંચ વાગે ઊઠું છું

મને લીમડાનું દાતણ કડવું લાગે છે

શું તમે લીમડાનું દાતણ કરો છો

હું આગબોટમાં બેઠો છું

તમે આગબોટમાં બેઠા છો

વિમાન આકાશમાં ઊંચે ઊડે છે

તમને વિમાનમાં બેસવાનું મન થાય છે

હિમાલય પર્વત દુનિયામાં સૌથી ઊંચો છે

તમે હોડીમાં બેસીને ફર્યા છો

તમે કરેલી આગગાડીની મુસાફરીનું વર્ણન લખો.

[illegible]

વિશેષણની જોડે યોગ્ય નામ મૂકો. નામની પહેલાં યોગ્ય વિશેષણ મૂકો.

પાકું જમરૂળ

દડો

કાચાં

ખોર

લાંબી

શાહી

ટૂંકી

ગાય

જડો

પાન

પાતળી

સીસાપેન

કડવી

લાકડી

તીખાં

છોકરો

મોટો

ખહેન

નાની

ભાઈ

સુંદર

ઘર

લાલ

આકાશ

ભૂરું

ખેતર

લીલી

કાગળ

તમે ગઈ કાલે સવારથી સાંજ સુધી જે જે કામ કર્યાં હોય તે લખો.

આંખા સંબંધે જે લખવું હોય તે લખો.

આંખો

આ પત્રનો ઉત્તર નીચે લખો.

સુશ્રાવ,
વૈશાખ સુદ ૧, ૧૯૯૫

પ્રિય ભાઈ,

અત્રે હું ખુશીમાં છું. તમે પણ ખુશીમાં હશો. હાલમાં અમારે
મે મહિનાની રજાઓ છે. ઉનાળાના દિવસો છે. તાપ સખત પડે છે.
ખપોરના બહાર નીકળવાનું મન થતું નથી. અમે તો એક મંડળ કાઢ્યું
છે. એમાં અમે પંદર જણ છીએ. અમે બધા ખપોરના ભેગા થઈએ
છીએ, અને બેઠા બેઠા રેડિયા ઉપર કાંતીએ છીએ. રોજ ચાર કલાક
કાંતીએ છીએ. આ મહિનામાં અમે દરેકે વીસ આંકનું બજાએ રતલ
સૂતર કાંતવાનો નિશ્ચય કર્યો છે. એમાંથી ૪૫ પનાની લગભગ ૮ વાર ખાદી
થશે. તમે ત્યાં શી પ્રવૃત્તિ કરો છો તે જણાવશો. એ જ કામકાજ લખશો.

લિ.

.....ના વંદન

હાથી સંબંધે જે લખવું હોય તે લખો.

હાથી

દરેક ખાનામાંથી એક એક શબ્દ લઈ યોગ્ય રીતે લખીને વાક્યો બનાવો.

નામ	સર્વનામ	વિશેષણ	ક્રિયાપદ	અવ્યય
ભિખારી		એક	આવતો હતો	દરરોજ
સારંગી	તે		વગાડતો	
સાંજે	તેઓ		ચાલે છે	જલદી
કાગળ	તમે	ઘણા	લખો છો	રોજ
ભીંત	હું	મોટી	બંધુ' જ	પાસે
શહેરમાં	તેઓ	મોટા	પહોંચ્યા	પછીથી
સિંહ	તેમણે	એક	જીયો	ત્યાં
ઝાડ	તમે	મોટા	ચડ્યા છો	ઉપર
બાળકો	તેમનાં	નાનાં	ચાલે છે	ધીમધીમ

તમે જોયેલા મેળા સંબંધે તમારા મિત્રને કાગળ લખો.

તા.

પ્રિય મિત્ર,

નીચેનાં ખાનાંમાં નામ, ક્રિયાપદ અને વિશેષણ લખો.

[illegible]

નીચે એક વાર્તાનાં વાક્યો આડાઅવળી છે, તમે તે વાક્યો યોગ્ય ક્રમમાં લખો.

પછીથી તેણે રોટલાના બે ભાગ કરી ત્રાજવામાં મૂક્યા.

ખિલાડીઓ ખિચારી ભૂખી રહી.

બંનેને એક રોટલો જડ્યો.

એમ કરતાં કરતાં વાંદરો બધો રોટલો ખાઈ ગયો.

તેમાં બે ખિલાડીઓ હતી.

જે બાજુ નમે તે બાજુના રોટલામાંથી વાંદરો કકડો ખાઈ ગયો.

વહેંચતાં વહેંચતાં બંનેને તકરાર થઈ.

એક ગામ હતું.

વાંદરાભાઈએ ત્રાજવાં મંગાવ્યાં.

તેઓ બંને વાંદરા પાસે ભાગ પડાવવા ગયાં.

કેટલાક શબ્દો જે શબ્દો એકઠા મળીને બનેલા હોય છે. નીચે તેવા શબ્દો પૈકીનો પહેલો શબ્દ લખ્યો છે તેની સાથેનો શબ્દ લખો.

સવાર સાંજ

શાકભાજી

આગગાડી

મા

ફળ

ફટ

સીતા

બાપ

વર્તમાન

દાળ

ખીચડી

પૂરી

બારી

દિન

ખાવું

ખાલા

વાઘ

વહેલું

ઊઠ

ચાંદો

ટાઢ

હાથ

ભાઈ

રાત

સવાલ

ગુરુ

ખાડિયો

ખુરશી

મુંબઈ,
તા. ૧૨-૩-૩૯

ચિ.....

હું આજ જ સ્ટીમરમાંથી ઉતર્યો છું. મારી તબિયત
સારી છે. ત્રણ ચાર દિવસ મુંબઈ રોકાઈશ. પછીથી ઘેર આવીશ.
તમે બધાં મનમાં હશે. મુંબઈથી કંઈ મંગાવવું હોય તો તરત
લખશો. એ જ

લિ.
.....ની આશિષ

ઉપરના પત્રનો ઉત્તર લખ્યો.

પહેલો   છેલ્લો

કઠણ

જાડો

લાંબો

મોટો

ઉઘોગી

હલકો

ખરો

હા

ધોળો

સારો

દિવસ

અજવાળું

ભારે

જખરો

માંદો

ખીકણ

પૂર્વ

સવાત્ર

સરવાળા

રેડ છે

ડિભો

અધરું

ડિગે છે

અધૂરી

અંદર

વાચનમાળાના પુસ્તકમાંથી એક પાઠનો સાર લખો.

નારીજાતિ અને નાન્યતરજાતિનાં રૂપ લખો.

નરજાતિ	નારીજાતિ	નાન્યતરજાતિ
છોકરો	છોકરી	છોકરું
ઘોડો		
કૂતરો		
ચકલો		
વાંદરો		
પાડો		
બકરો		
ઘેટો		
ગંધેડો		
વાછડો		
ખિલાડી		
દેડકો		

મોર સંબંધે જે લખવું હોય તે લખો.

મોર

ઉદ્દેશ

કડિયાઓ

અમે

જયંતિલાલ

મોટાં મોટાં ઝાડ

સુંદર સુવાસિત ફૂલ

સૂરજ

વરસાદ

તેઓ

વિધેય

તમને કાગળ લખશે

બાગમાં દરરોજ ખીલે છે

દરરોજ સવારમાં ઊગે છે

દર વરસે ચોમાસામાં વરસે છે

ઘર ચાળે છે

ફરવા જાય છે

ઉખડી પડ્યાં હતાં

ખેતરમાં નીંદવા જઈએ છીએ

ઉદ્દેશની સાથે વિધેયના ચોગ્ય શબ્દો મૂકી વાક્યો બનાવો

કડિયાઓ ઘર ચાળે છે

ઝાક દંડી વાર્તા લખો.

તમને ગમતી કવિતાઓની સોળ લીસીઓ લખો.

નીચેનાં વાક્યો સુધારીને લખો.

ગઠ કાલે હું વહેલો ઉઠીશ.

આવતી કાલે હું ફરવા ગયો હતો.

ચાર મોર કળા કરી છે.

કેટલાક દોડો રંગે ઘોળો હોય છે.

ચક્રી દાણા ખાતો હતો.

કનુભાઈ પાણી પીતી હતી.

ઘણાં માણસો ગાડીમાં બેસીને જતો હતો.

મનુભાઈ લાકડી લાવી.

ગધેડું ભૂંકતી હતી.

નીચેની વાર્તામાં આવેલાં વિશેષણો જુદાં લખો.

એક મોટું સરોવર હતું. તેમાં ખૂબ પાણી હતું. સરોવરમાં મોટા મોટા મગર હતા. તેમાં રંગબેરંગી ઘણી નાની નાની માછલીઓ હતી. તેમાં અસંખ્ય સુશોભીત કમળનાં ફૂલ ખીલ્યાં હતાં. સરોવરમાં એક મોટી આગબોટ ચાલતી હતી. તેના ભુંગળામાંથી કાળો કાળો ધુમાડો નીકળતો હતો. તે સરોવરમાં થોડાક હાથીઓ નહાતા હતા. ખૂબ પવન ફૂંકાતો હતો અને સરોવરમાં પાણીનાં મોટાં મોટાં મોજાં ઉછળતાં હતાં. થોડી વાર થઈ અને આકાશમાં ધનધોર વાદળ ચડી આવ્યાં. વિજળીઓ ચમકવા લાગી અને મૂશળધાર વરસાદ તૂટી પડ્યો.

વિશેષણ

નીચેનાં વાક્યો સુધારો.

કાગડા કાળો છે.

પતંગ પીળુ છે.

દાડમ મીઠો છે.

ઘોડો દોડતા હતા.

વાંદરા કુદતો હતો.

મને પાણી પીવું છે.

રામભાઈ લાકડી લાવી.

બિલાડીએ દૂધ પીધો.

દાડમનાં ફૂલ રાતું હોય છે.

તમારા ચાલુ વપરાશની ચીજોની યાદી

[illegible]

ઉપરની ચીજોને યોગ્ય ખાનામાં લખો.

આપણા દેશમાં બનેલી

[illegible]

શિક્ષકો પૈ થી પુસ્તકો

મોન્ટીસોરી સિદ્ધાન્તોએ પ્રાથમિક ગણિત શિક્ષણ
મોન્ટીસોરી સિદ્ધાન્તોએ વ્યાકરણ શિક્ષણ
બાળકોનો બાગ, ગણિત—પ્રવેશિકાના શિક્ષકોને

બેતીવાડીનાં પુસ્તકો

ખાતરોની માહિતી શાકભાજીની વાડી

પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે વાપરવા જેવાં પુસ્તકો

ગણિત—પ્રવેશિકા, બાલગણિત, બાલવ્યાકરણ

બાલવાચનમાળાનાં દસ પુસ્તકો

શબ્દપોથી-૧

બાલપાઠો

રસિકપાઠો

નાના મોટા પાઠો

પાંખડીઓ

શબ્દપોથી-૨

સુંદરપાઠો

જોડાક્ષરપોથી

જોડકણાં

સાચી ખોટી વાતો

પ્રાથમિક શાળાના ૧થી ૪ ધોરણ માટે લેખનનાં ક્રમિક પુસ્તકો

બાલલેખન પુસ્તક ૧જું—૨જું—૩જું—૪થું

મંગાવવા માટે લખો:—

સોમાભાઈ કીશાભાઈ પટેલ, સુણાવ, વાયા આણંદ

ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય. ગાંધી રસ્તો. અમદાવાદ

